

El carrer com a marge

 quaderndelesidees.press/el-carrer-com-a-marge/

April 25, 2022

Fotograma d'una pel·lícula de l'Spike Lee "Haz lo que debes".

Amb l'arribada del bon temps, el carrer s'omplia de veïnes que treien les cadires de casa per seure a la fresca. Cada tarda l'avi i la seva colla s'ajuntaven al voltant d'una taula de càmping per jugar interminables partides de dòmino. Mentrestant, el senyor Antonio, veí del sisè, es cuidava de regar les quatre tomaqueres que tenia plantades als escocells del arbres, vigilant que els nens i nenes que jugàvem al carrer no les hi féssim malbé.

A les ciutats actuals encara hi ha barris populars com Le Panier de Marsella, on veïns i veïnes omplen de testos i plantes les voreres. A l'estiu, en ple centre d'Amsterdam, molts veïns s'ajunten al carrer per sopar amb vistes als canals. Tant a Harlem com a la Florida de l'Hospitalet, colles de joves, i no tan joves, passen el temps asseguts al llindar dels edificis. Si anem més lluny, a les ciutats africanes, és normal ocupar un tros de carrer per muntar un petit negoci de subsistència, i a Dakar, Malabo o Maputo, a diferència de les nostres ciutats, encara és més normal veure nens i nenes jugant sols al carrer.

Tots aquests són alguns dels molts exemples on es pot observar l'apropiació que fan els ciutadans del carrer. Sens dubte, en alguns casos aquesta apropiació és una resposta a certes necessitats específiques que l'àmbit domèstic no cobreix. Ara bé, també cal ressenyar que aquest ús social del carrer és fruit de la naturalesa pròpia de les persones i la necessitat de socialització, arrelament i sentiment de pertinença amb la comunitat de la qual es forma part.

Malauradament, amb l'evolució de la ciutat cap a una major sistematització, la realitat és que el carrer ha anat perdent aquest rol social, imprescindible per a la construcció col·lectiva de la ciutat. Evidentment, són moltes les causes i explicacions a les quals es pot arribar, sense obviar l'aparició del món digital i com aquest ha alterat completament la manera de viure i relacionar-se actualment al carrer.

Aquesta evolució urbana, així com la transformació social ocasionada per aquesta revolució digital, ha dut els carrers cap a una especialització que suposa un empobriment tant de la qualitat de l'espai com de l'ús que se'n fa.

La desaparició progressiva de la vida social del carrer incideix directament en la percepció del carrer com a espai perillós. Més enllà del perill físic que suposa l'hegemonia espacial que té el cotxe en el seu disseny, és important reconèixer com la percepció de perill es realimenta també amb un imaginari col·lectiu emergent on el carrer, cada cop més, és percebut com a espai insegur, exposat als perills associats a la «mala reputació» de la vida al carrer.

Certament, el conflicte és intrínsec a la pròpia concepció del carrer. Tota transformació i evolució de l'espai urbà és conseqüència d'aquest conflicte que, d'altra banda, és també el principi de la construcció col·lectiva i social que té el seu origen al carrer.

Precisament, amb l'objectiu de dissuadir aquests conflictes, l'espai urbà s'ha vist regulat cada cop més per normatives i ordenances. És important reconèixer com, mitjançant l'aplicació d'aquestes normatives i ordenances, a vegades a l'aixopluc del «bon civisme», s'imposa un model ideològic i polític de ciutat que determina la vida i relació que es dona a l'espai.

Aquest model ideològic, d'una banda, pren forma amb una regulació d'un ús clarament definit i tancat del carrer. D'altra banda, seguint aquesta mateixa idea, el disseny del carrer es fonamenta amb criteris funcionals que donen lloc a un espai urbà marcadament zonificat i especialitzat.

Tanmateix, la realitat de la ciutat és que actualment està habitada per una societat cada cop més diversa a la qual aquest model tancat d'espai urbà no sempre és capaç de donar resposta. Un model de ciutat que no només no acull aquesta diversitat sinó que, en la majoria de casos, l'exclou, i això perjudica especialment els col·lectius més vulnerables.

Fotograma de la pel·lícula "Mon Oncle".

El carrer com a marge creatiu

Tal com s'ha apuntat, aquesta planificació zonificada i especialitzada de la ciutat s'ha demostrat obsoleta i allunyada de les necessitats i desitjos de la societat diversa que l'habita. La ciutat és un ens vital i com a tal ha de ser concebut, com un sistema creatiu

format per marges porosos i fronteres permeables.

L'experiència ens mostra que la ciutat contemporània no funciona com la màquina d'engranatges perfecta que van planificar els urbanistes del moviment modern. Més aviat tot el contrari; en el que suposa un canvi paradigmàtic fonamental, la ciutat actual s'erigeix com un organisme viu, dinàmic i complex que pren forma amb la sobreposició i interrelació dels diferents sistemes que la configuren. En el marc d'aquesta concepció canviant, la ciutat respon més a una narració que a una geometria.

Com tot ésser viu, la ciutat persevera gràcies a una dinàmica complexa alimentada d'ordre i de desordre. Si no hi ha desordre, no ha hi creativitat, i sense creativitat no hi ha ni evolució ni adaptació (també aquí s'imposa l'imperatiu darwinià). Per tant, es tracta de generar espais que possibilitin les imprescindibles interaccions creatives, perquè la clau de les ciutats, més que les seves parts, són les relacions —sempre renovades i canviant— que s'estableixen entre elles.

Ara bé, si la ciutat vol donar resposta a aquesta complexitat, cal reinterpretar i transformar l'espai urbà construït per donar cabuda a aquesta nova realitat social. Així doncs, repensar la ciutat construïda comporta transformar-la des de dins, és a dir, des del carrer, des de les persones i no tant des de la llunyana planificació cartogràfica que l'ha dominat durant els darrers temps.

El carrer és la partícula elemental a partir de la qual es traça la ciutat. De la mateixa manera, el carrer és l'escenari que les persones habiten i on donen lloc a infinitat de situacions i interaccions. És a partir d'aquesta relació entre el carrer i les diverses formes de ser habitat com es construeix l'espai físic i social de la ciutat.

L'acció d'habitar, tal com s'hi refereixen els arquitectes Lacaton i Vassal, ens remet «al plaer, la generositat i la llibertat d'ocupar un espai independentment de la seva funcionalitat i ús». Amb aquest objectiu, aquesta parella d'arquitectes defensen la creació d'espai alliberat de programa i funció, sense definició específica, eludint les regles i normatives que el determinen.

L'espai lliure i obert permet ser habitat de forma creativa i, per tant, donar resposta espontània a les necessitats i desitjos de les persones. Amb aquesta idea d'espai urbà, cal transformar el carrer i recuperar-lo com aquest espai lliure i obert que, com hem vist, pot ser habitat remetent-nos «al plaer, la generositat i la llibertat d'ocupar un espai independentment de la seva funcionalitat i ús».

Projectar el carrer com a marge d'espai lliure i obert requereix una profunda reflexió. Considerant la naturalesa evolutiva i complexa de la ciutat, més que imposar un ús tancat i determinat del carrer, és imprescindible definir les condicions essencials perquè es doni un ús obert d'aquest espai. Amb aquest objectiu, cal una normativa d'ús del carrer que, en lloc d'un ús determinat, estableixi els principis d'equitat i inclusió amb els quals realment es pugui generar l'ús divers de l'espai.

Aquests principis d'inclusió i equitat han de ser els mateixos criteris de disseny que s'han de seguir per donar forma a l'espai. Un disseny de l'espai que, d'altra banda, també ha de considerar la singularitat i diversitat del carrer en relació amb el seu context urbà i social. Tot al contrari del camí que s'ha seguit amb els models estandarditzats que han urbanitzat la ciutat actual.

La ciutat és un organisme viu en constant evolució. Les necessitats de la ciutat i les persones que l'habiten ara no són les mateixes que les de fa 50 anys ni, per aquesta mateixa raó, tampoc són les mateixes que les que hi haurà d'aquí a 50 anys.

El carrer ha de ser aquest marge urbà permeable i adaptable a l'evolució urbana i social d'aquest projecte inacabat que és la ciutat. I amb aquesta idea evolutiva de ciutat viva, el carrer com a marge pren forma per donar resposta a les necessitats de les persones que l'habiten. El carrer com a marge ens converteix en actors i productors de l'espai i les relacions que construeixen la ciutat. El carrer com a marge permet ser habitat lliurement i creativament, condició essencial per a l'evolució de la ciutat.

Xavier Rodríguez Soriano i David Obon San Jose

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'avís legal i política de privacitat.

-

Xavier Rodríguez Soriano

Xavier Rodríguez Soriano és arquitecte per l'ETSAV-UPC (2006). Col·laborador de l'Associació de Mestres Rosa Sensat i formador en processos de transformació i reflexió sobre l'espai escolar-educatiu. Ha dut a terme diversos projectes de cooperació a Haití i a l'Àfrica directament relacionats amb la infància, l'educació i l'espai públic. Actualment és [...]

Llegir més

•

David Obon San Jose

David Obon San Jose és doctor en Arquitectura (2017) amb menció internacional per la Universitat Politècnica de Catalunya. Porta més d'una dècada dedicat a la investigació sobre el paradigma de la complexitat aplicat a la teoria, la pràctica i la pedagogia del projecte arquitectònic i urbà. Ha estat investigador convidat [...]

[Llegir més](#)